

spodbudajoči izgled bilo, zato ker izgledi so žive priče mrtvih besed. Vradnije in društva naj bi jih pa krepko podpirale v njih napredovanju. Kmetijske bravne društva naj bi se napravile po vsih župani- jah, ki bi v svojih bravnica imele vse boljši bukve, ki kmetijstvo, živinorejo i. t. d. zadevajo; — tudi na- bire zboljššaniga kmetijskega orodja naj bi se vstanovile, da ga bo kmet viditi zamogel; marsikteri bo s svojo bistro glavo berž spoznal, kar je dobriga, in svojo staro robo poboljšal ali jo clo zavergel in se noviga poprijel.

(Konec sledi.)

Razgled
tega, kar se je dozdej zastran
pogojzdenja Krasa
očitno razglasilo in priporočilo.
(Konec.)

H 3. vprašanju.

Gosp. dr. Klun pravi v 175. listu Lj. časopisa I. I., de naj bi se obdelovanje Krasa županijam po gojzdnarskih vodilih naukazalo, ktere bi imele po tem obdelovanje dognati. — Tudi jez mislim, de bi se ta reč v vsaki županiji, ali clo v vsaki davkini soseski po danih dobro prevdarjenih vodilih spolniti mogla. Ali če ne bo vladarstvo skušenih mož postavilo, kteri bi te dela tudi vižali, se ne bojo ročno in popolnoma dokončale. Županije imajo, posebno zdaj, dosti družih opravkov in stroškov. Pa tudi ni potreba, njim tega dela nakladati, ktero le zadeva lastnika vsakiga takiga pose- stva. De se bo pa lastniku ukazati móglo, pogojzde- nje po predpisanih primerah spolniti, bo treba, de vla- darstvo po borštarnjih v sadiših drevesca za presajenje pripravi, in jih potem lastnikom podá ali saj ponudi. Ako bi se pa potem pogojzdenja lotiti ne hotli, ali ne mógli, ali ne o pravim času, naj bi vladarstvo name- sti njih to storilo, stroške za te dela pa od lastnika tirjalo, — ali pa naj bi lastnik od posestva proti goto- vim plačilo njegove vrednosti odstopil, in ga vladarstvu izročil. Ko bi enkrat pogojzdeno bilo, bi znal o 30 ali 40 létih prejeto plačilo in stroške pogojzdenja vla- darstvu poverniti in takó zopet v last zemlje stopiti.

Namenjeni cilj se ne bo nikdar dosegel, ako ne bodo vsi odločeni prostori sproti in o pravim času pogojzdeni; torej je tudi potrebno in pravično, de tisti, ki bi tega dela ob pravim času ne storil, od zemlje od- stopi, in kader je pogojzdenje na-nji dokončano bilo, zem- ljo, ako hoče, zopet nazaj vzame, proti rečenimu pov- ročilu.

H 4. vprašanju.

Gosp. dr. Klun pravi tudi, naj bi županije stro- ške pogojzdenja terpele, in kar one ne zamorejo, naj bi vladarstvo določilo. Meni se pa zdi, de bo vladar- stvo na vsako vižo stroške za postavljene vodnike in za izrejo drevesc v sadiših terpeti moglo, stro- ške za pogojzdenje pa vsak lastnik za svojo zem- ljo. Stroške za čuvajstvo v pogojzdenih prostorih in sadiših naj pa bi županija ali davkina soseska terpela, pa tudi pravico imela, si čuvaje za službo izbrati; za nje pa tudi dobra stati, ako bi se po njih nemar- nosti kakošna škoda v sadiših, presadiših ali obsejanih prostorih pripetila. Ona bo tako tudi za drugo poljsko, borštno in lovsko čuvanje skerbeti imela, tedej bo z manjšimi stroški tudi Kraško pogojzdenje varovati znala.

J. Koller.

Očitno državno izpraševanje
gojzdnarjev ali borštarnjev v Ljubljani.

(Konec.)

Zakaj pa ni bilo več preskušencov? in zakaj so bili ti sami Bohemci?

Temu žalostnimu prikazku se ni čuditi. Iz njega pa si moramo dobri nauk povzeti: dosihmal zane- marjeno berž ko berž popraviti! Ako ravno vsak umen kmetovavec živo potrebo spozna, de bi naše bor- šte boljši obdelovati in rediti mógli, se vender pri nas to delo ni tako pričelo, kakor bi imelo biti; vse je pri lepih besedah in željah ostalo! Tam, kjer se je kaj storiti hotlo ali moglo, smo se dozdej večidel ptujih, v borštinih delih bolj znajdenih in vajenih mož, to je, Bohemcov posluževali, kteri v našim cesarstvu borštno rejo nar bolj poznajo; — sami smo se pa le na polju poganjali. — Sila nas še ni dovelj pritis- nila! ali varimo se, de tudi prepôzno ne pridemo, in de nam naše odlaganje v ti reči od léta do léta ža- žalostnih posledkov ne zapustí. V naših goratih in bolj merzlih deželah bi taki posledki veliko huji bili, kakor na Primorskim in na Laškim,

Gotovo je, de nam je dozdej priložnosti nekoliko manjkalo, boljši borštne reje naučiti se. Ta izgovor pa za naprej veljal ne bo, zakaj po naukazu sl. mini- sterstva kmetijstva bomo borštni nauk, borštne šole o kratkim blezo v naših domačih deželah dobili. Ako bi se pri nas še borštna družba na- pravila, ki bi posebno k napredku borštarnstva pripo- mogla*), gotovo o treh létih, ko bo zopet enaka pre- skusnja v Ljubljani, domačih preskušencov manjkalo ne bode.

Zavolj svoje pridnosti, delavnosti in skerbnosti to- liko dobro znani prebivavci slovenskih deželá se gotovo obotavljali ne bodo, v borštne učilnice se podati, ako, kakor se nadjamo, se bo v tih novih borštinih šolah borštno obdelovanje na prav koristno vižo, to je, v šoli in tudi proti v gojzdihi učilo, in se bo vse opustilo, kar se je že dozdej za prazno modro- vanje skazalo. —

J. K.

Premišljevanje o porotnih sodbah.

Porotne sodbe so tista imenitna naprava vstavne vlade, po kateri iz ljudstva izvoljeni prisežni možje, — porotniki — o očitni sodbi, ki se po porotnikih poróta imenuje, razsodijo: ali je zatoženec pregreška ali hudodelstva „kriv“ ali „nekriv“, kteriga je ob- dolžen. Cesarski sodniki obsodijo potem krivičniga, in določijo po postavah kazin (štrafingo).

Besedi porota in porotniki ste silno stari slo- venski besedi, ki ste se pa potem pozabile in pogubile, ko je ta starodavna naprava naših prednikov v nič pri- šla, ktero so pa naš vstavni cesar svojim ljudstvom zopet dodelili, in za ktero jim je vsak omikan in vstavolju- ben Avstrijan serčno hvaležen, zato ker je ona ena izmed tistih važnih naprav, ki so nam bile po vstavni vladi podeljene, med kterimi v deržavljanskih zadevah nar imenitniši so: odveza zemljišniga podložitva, enake pravíce vsih jezikov avstrijanskiga cesarstva, vstanovitev svobodnih županij, očitne in ustne sodne obravnave in enakost vsih stanov pred sodbo, deželni in deržavni zbori.

So nekteri, ki so zoper porotne sodbe, — ali ti so le taki, ki nar raji rakovo pot jezdarijo, kterim je nar ljubši, ako bi ne imelo ljudstvo nikjer clo nič govoriti, in kterim je od presvitliga cesarja podeljena vstava tén v péti, — taki želé, da bi raji danes ko jutri vstavnim napravam zaklenkalo. — So tudi nekteri, ki scer clo nobene vednosti nimajo in kteri bistva porot clo ne zapopadejo, in v svoji aboti le to trobijo, da imajo se- daj clo „lumpi“ svojiga zagovornika. Tem poslednjim se ne more njih kriva misel za zlo vzeti, ker ni ter-

*) Na Bohemskim se je taka družba že v létu 1848 vstano- vila, in se prav koristno obnaša. Pis.

jati, da bi taki ljudje, ki so brez vse omike, kaj bolj spoznali porote, kakor spozna slep človek barve. Od taci ni tedaj terjati, da bi kaj pametnega tudi o ti reči govorili, in kdor take smeti pobira, jih bo na cente dobil, pa ne samo v ti reči, temuč v vsih občinskih deržavljanskih zadevah. O novih rečeh se ne sme govorjenje nevednih poslušati. Zlasti pa se mora pri porotah le pravičnost in vestnost porotnikov, ki so o porotah nar važniši možje, presoditi — in kar je nam znaniga, so se v slovenskih deželah porotniki še povsod tako obnašali, da so bili z njih obnašanjem cesarski predsedniki popolnoma zadovoljni in so jih pri sklepu porót očitno pohvalili.

Ker smo se namenili v tem sestavku vsiga opomniti, kar smo slišali in zapazili, moramo tudi omeniti, da nekterim tudi besedi porota in porotniki niste po volji, in da hočejo namest „porotniki“ imeti besedo priseženci ali prisežni možje, namest besede „porota“ pa sodbo po prisežnih možeh.

Ali — zakaj bi neki starih častitljivih, čisto slovenskih besed se ne posluževali, ki so jih pred sto in sto léti že naši stari očaki imeli? Ali bi ne smeli nasprot še neizrečeno veseli biti, da smo zopet besedo našli, ki je že zgubljena bila? Nam ste ti besedi drag zaklad (šac), iz stare šute zopet izkopen. Če ravno ste besedi porota in porotnik že zgubljene bile, živijo vunder enake besede rotiti, rotiti se, zarotiti in zarotiti se, še povsod po Slovenskim. Vpeljanju tako dobrih, ne novo skovanih, ampak starih in zares častitljivih, čisto slovenskih besed se zamorejo tedaj le taki zoperstavljeni, ki grejo le radi „svurrihto onherat, de ferpreharja na ponku vidijo in slišijo, kako ga bo dohtar fertajdigov.“ S takim pa se ne spleča pravdati — ti so že brez porotnikov obsojeni.

(Dalje sledi.)

Umniga kmetovavca bukvarnica.

„Kaj? Kmet in bukev, in celó bukvarnica!“ bo marsikdo zakričal, ko bo gori stoječi napis zagledal. „Kje je ubogi kmet u stanu, si bukev omisliti? On bi bil že velikokrat zadovoljin, ko bi si le živeža in družiga potrebniga pridobiti zamogel, ne pa bukev. Te so za gospode, ali učene možé, ne pa za prostiga oratarja.“

Nekaj resničnega je u takim govorjenju, pa vendar — poslušajte!

Ni davno, kar sim bil u hiši nekiga kmetovavca, ki je sploh za umniga in pridniga gospodarja poznan; tudi je eden nar premožnejših cele županije. Vse njegovo posestvo: pohoštvo, njive, travniki, živina, očitno kaže, da on prav in pametno kmetuje. Tudi jez sim ga ko takiga že davnej poznal; uni dan me je pa posebno opravilo k njemu pripeljalo.

Povabil me je, u svojo kamrico stopiti. Kako sim se začudil, ko zagledam tu med drugim pohošjem, tudi omarico, polno lično vezanih bukev. Blizo omare je bila miza, na ktere je odperta ležala „kmetijska kemija“, da se je vidilo, da je ravno pred kratkim u njej nekdo prebiral.

Ko Šimon — takó mu je ime — vidi, da se tega čudim, povzame: „Lejte, gospod, to je moja zlata ruda (studeneč bogastva). U to kamrico se podam vselej, kader nauka ali tolažba potrebujem, ali kadar me skerbi tlačijo. Tukaj premišlujem, poprašujem bukev, kako bi to ali drugo stvar po hiši ali na polju napravil ali popravil, da bi bilo prav; in vselej, verjemite mi, tudi kaj najdem, česar sim bil iskal.“

Jez se obernem k bukvam u omari. Tu so bile knjige za poljodelstvo sploh, za živinorejo in živinozdravništvo, za sadjo- in vinorejo, in

veliko drugih; vse terdno vezane in čedno ohranjene u predalih. Se vé da tudi bukvic pobožniga zapopadka ni manjkalo, tudi ne bukev deržavljanskiga zakona.

„In toliko bukev ste si omislili? povzamem jez. Lepo je, da radi berete, pa vsaki kmet bi ne mogel, si toliko knjig nakupiti.“

„Zakaj ne? misli Šimon. Moja bukvarnica ne veljá veliko. Bukve nakupivši sim še denarja prihranil. Namre ko sim se bil oženil, sim tudi včas u kerčmo šel. Kmalu pa sim zapazil, da obiskovanje gostivnic veliko veliko denarja požre. Vsaki dan le 10 krajcarjev u kerčmi potrositi, znese na mesec 5 goldinarjev, na 1 léto 60 gold. Sklenil sim tedaj, prihodnjič doma ostati, ter polovico nepotrebno potrošeniga denarja shraniti, polovico pa na koristne bukvic oberniti. Kakor rečeno, tako storjeno. Namesto vina ali žganja sim kupoval bukev, in si prihranil vsako léto še nar manj 30 gold. Tudi — tobaka se nisim nikol navaditi hotel, odkar mi je stari sosed eniga dne povedal, da ga on vsaki teden za 6 kr. pokadí. Izračunil sim namreč, da je ta v 40 létih blizo 208 gold. u dim spustil. Za tak denar bi si bil on lahko veliko koristnih bukev nakupil. Če je ta verli sosed še vsaki teden le za 6 krajc, še „en glažek poverh“ čez navadno potrebo zapil, je samo v teh dveh nepotrebnih rečeh blizo 516 gold. nečemerno potrosil! Moja bukvarnica ni toliko veljala, ampak mi, kakor sim rekel, šedenarja prihranila. Koliko vednost sim si pa iz nje sčasama pridobil, in kolike so mi te k svojimu blagostanju pripomogle, ste se morebiti že sami prepričali.“

Da, tega sim se prepričal zares, mu odgovorim. Reči moram tudi, da bi na tako vižo vsak kmet lahko majhino zbirko koristnih bukvic si preskerbeti in kupiti zamogel, s kterih pomočjo bi se izobražil, ter k blagostanju in svoji sreči si pripomogel. Zakaj roka brez razuma je mervta. —

Kaj pravite, ljubi kmetovavci, ali je Šimon prav imel? — Jez pa še tole pristavim: Če u kakšino hišo pridete, in vidite tam koristne bukvic ali novine, že iz tega samiga soditi zamorete, da nje prebivavci so umni in pridni ljudje. J. Š.

Ozir na stare čase.

(Cena živeža pred 336. leti.) V nekih verjetnih starinah se bere, da je bila v létu 1514, tedaj pred 336. létu, na Dunaju naslednja cena živeža: Merik naj lepši pšenične moke je veljal 2 kr. 2 vin., ovsa 2 kr., ječmena 1 kr. 3 vin., reži 1 kr. 1 vin., prasček 1 kr. 1 vin., kapún 1 kr. 2 vin., raca 1 kr. 2 vin., petelin 3 vinarje, pišek 2 vin., puta 1 kr., funt govejiga ali telečjiga mesa 2 vin., prekajeniga špeha 1 kr., rib 1 kr., siroviga masla 1 kr. 3 vin., sira 3 vin., bokal smetane 2 vin., 5 jajic 1 vin., hlebec kruha za 3 ljudi 2 vin., bokal naj boljšiga vina 1 kr., srednjiga vina 2 vin., méda 1 kr. 1 vin., voz derv 6 kr. 1 vin.

Pri takim kupu se je lahko vsak s 5 ali 8 goldinarji za celo léto s živežem preskerbel. Ravno tako so bili pa tudi takratni dohodki vravnani. Učeniki na vseučelišu so imeli na léto po 100, k večimu 170 gold. — Marsikteri bo morebiti djali: Dête! to bi bilo zdaj za nas! Ali ne vém, kaj bi k temu kmetovavci rekli? Uršič.

Novičar iz Krajskiga.

Iz Ljubljane. O poslednjim zboru mestniga odbora je že 13. listopada l. l. za mestniga župana izvoljeni g. Ambrož naznanil prostovoljno odpoved Ljublj. županstva, ker ne želi, da bi županija še dalje v stanu

po svoji županiji to važno reč razglasijo, vse gospodarje opomnijo, česar je storiti treba, se oestro sami po postavi ravnajo in tudi druge po nji ravnati primorajo, ako imajo grintove konje.

Premišljevanje o porotnih sodbah.

(Dalje.)

Zakaj nek veljajo porote za tako imenitno napravo? saj je bila sodba po stari navadi brez porotnikov tudi prav — bo morebiti marsikteri rekel, katerim ta reč ni prav jasna.

Prostor nam ne pripusti na dolgo in široko važnosti te nove vstavne naprave razlagati; bomo tedaj le ob kratkim iz dvojniga poglobitnega ozira imenitnost porot dokazali.

1. Očitne sodbe po porotah, v katerih imajo opraviti: državni pravdnik ali tožnik, kakor varh pravice in postave, — zagovornik zatoženca, kakor branitelj obdolženega, — 12 prisežnih mož, kakor razsodniki „kriviga“ in „nekriviga“, in 4 cesarski sodniki z predsodnikom porote vred, kakor določniki kazni ali štrafinge, so sodbe, v katerih se pravica brez enostranosti spozná in določi. Po stari navadi so bile vse te imenitne, teške in različne opravila samo v rokah sodnikov, ki so mogli biti preiskavci, tožniki, zagovorniki in sodniki ob enim. To je bila silno težavna naloga, in čeravno smo prepričani, da so si sodniki prizadevali, vselej in povsod popolnoma po pravici soditi, vunder človek vedno le človek ostane, da se tu in tam zmoti in mu vedno vselej čisto brez vse enostranosti ravnati ni mogoče. Ravno iz tega se pa pokaže tudi neobhodna potreba, da imajo biti porotniki pošteni in umni možje ter dne in samostojne volje in merzle kervi brez vse strasti, ki brez nagnjenja pa tudi brez sovraštva do zatoženca sodijo po svojim lastnim notrajnim prepričanju. Ker pa, kakor smo že gori rekli, človek vedno le človek ostane, je postava prav storila, da pokliče 12 porotnikov k sodbi, in da je takrat zatoženec za „kriviga“ spoznan, ako ste ga 2 tretjini (8 porotnikov) kriviga spoznale — za „nekriviga“ pa takrat, ako ga je večina (tedaj 7 porotnikov) nekriviga spoznala.

2. Očitne sodbe po porotah so šola pravice, za živo spoznanje praviga in postavniga, so po tem takim šola za omiko ljudstva, za požahnjenje siroviga serca. Ljudstvo se uči tukaj postavnost natanjko spoznovati; sliši kako se pravice svetost varje in resnica iše; ono sliši scer tudi, kako se zagovornik za natanjčno razodévo vsih okoljšin poteguje, da se resnica popolnoma zvé. Njegov poklic ni gotoviga hudodelnika oprostiti, kar se tudi nikdar zgoditi ne more, ker njemu nasproti stoji cesarski tožnik ali državni pravdnik, ki zvesto varje, da se nikjer postave pot ne zgreši. Pa misliti se ne sme, da je clo vsak kakiga pregreška ali hudodelstva obdolžen človek tudi gotov hudodelnik, — ali da se je vselej iz hudiga namena pregrešil i. t. d. — Ko tedaj ljudstvo vse to v očitnim obravnanju sliši, se njegovi zapopadki praviga in nepraviga gotovo razjasnujejo, novi občutki praviga se v serca sadijo, ali spijoči budiyo — tako, da so take očitne sodbe zares prave šole za spoznanje postavnosti in pravice. Sliši scer tudi hudodelnike tajiti in zvijač iskati — ali ono tudi vidi, da vse to jim nič ne pomaga, ker predsednik in državni pravdnik na vsako besedo pazita, in poklicane priče ali drugi zvedenci drugači govoré; porotniki sodijo po tem po svojim spoznanju; naj bi tudi hudodelnik hudodelstvo do sodniga dne tajil, mu nič ne pomaga; pravda je kmalo pri kraju.

Tode da so porote to, kar imajo biti in kar tudi postava terja, se mora v njih vse v tistim jeziku govoriti, ki ga zatoženec, porotniki in večina ljudstva razumejo. Ako se v takim jeziku ne govori, niso porote očitne, ako očitnost v ustnosti obstoji, pa ne le v odprtih vratih. Ker si je ljudstvo zde od porot le sosebno to zapomnilo, da imajo tudi „lumpi“ zagovornika, državniga tožnika pa ne sliši (ker ga ne razume), in tudi govora zagovornika ne, mu ni za zlo vzeti, da mu le „zagovornik lumpov“ po glavi roji in praviga zapopadka od zagovornikov nima. Da bojo porote na Slovenskim s zatoženci slovenskiga rodú to, kar tudi po vstavni postavi imajo biti, se mora od konca do kraja vse v slovenskim jeziku govoriti, scer porote niso očitne in ustne obravnave, ampak po večim delu le „Pantomimen.“

(Dalje sledi.)

Novičar iz Krajskiga.

Iz Ljubljane. O nedeljo je bila slovesna daritev daril v svetlih tolarjih učencam risarske šole obertnijske družbe, ktere pridni učenik je Joah. Oblak. Drugo pot več od te daritve. — Gosp. Dr. Kluna je kupčijska in obertnijska zbornica v Ljubljani za svojiga tajnika izvolila; — ta volitev je dobra. — Po srečkanju pretekli četertek stopi iz mestniga odbora (ako se o prihodnji volitvi spet ne izvolijo) naslednjih 10 gospodov: Dr. Ahačič, Aichholzer, Baumgartner, Eržen, Košir, Mühleisen, Pichler, Dr. Rudolf, Samassa, Vollheim. — O četertek bo nova volitev Ljublj. mestniga župana. Gosp. Ambrož hoče mož beseda ostati in se je dosledno tudi drugi volitvi odpovedal. Kdo bo namesti njega izvoljen, se scer ne more prerokovati; pričakovati pa je, da bojo odborniki taciga izvolili, ki bo po volji večine Ljubljančanov. — Neznaniga „lokalista“ Ljublj. nemškiga časnika je naša nedolžna „lučica“ unidan tako hudo razkačila, da „Novicam“ clo oponaša, da jim „gesunde Logik“ manjka, za to ker so (zares strašna zmota!) „popotnika v Florjanovih ulicah“ zmešale s „pisateljem tiste pritožbe“, — „Lichtscheue“ pa jim zato očita, ker so dokazale, da še le nov magistrat bo v stanu mestno svečavo in tlak dostojno popraviti. „Novičar“ nima namena se dalje pričkat, in g. „lokalistu“ le to odgovori, da — če mu bo „gesunde Logik“ in „Licht“, „viel Licht“, „überall Licht“ potreba, že vé: kam teh reči — gotovo ne bo šel iskat. Und — „dadrum kene Feindschaft niche.“ — Ponoči v petek je bil oginj na Ižanskim gradu grofa J. Auersperga; blizo grada je nek kolarnica z mnogimi vozovi i. t. d. pogorela. Ako je res, kar se pripoveduje, da je zažgana bila, je silno žalostno, da so nekteri ljudje še zmiraj tako oslepljeni, da v takim tolovajskim ravnanju išejo maševanja! — Ravno zvémo, da naš mnogospoštovani rodoljub, g. D. Dežman bolniga g. profesorja Dr. Šuberta v učenju naravoslovja i. t. d. v 7. in 8. gimnaz. klasu nadomestuje; boljšiga namestnika bi vodstvo ne bilo moglo izvoliti. — Po naznanilu „Danice“ so mil. knezo-škof gosp. Matiju Vertovcu, fajmostru v Šentvidu pri Vipavi, na njegovo prošnjo, v pokoj iti, 26. svečana dovolili.

Iz okolice Kamniške. Močno je želeti, da bi prišla kmalo nova gojzдна postava na dan za varstvo naših gojzdov, in da bi se prepovedalo njih brezmišno sekanje. Koliko lepih hrastov in smerek se zlasti v Tuhinski dolini po nepotrebnim posekah! Nekteri popotniki so jo že tako deleč perpravili, da ga nimajo več drevesa v gojzdu, kteriga bi na rami nēsti ne mogli. Sēm ter tje so postali griči čisto goli, kakor da bi jih bil kdo obril. Zraven je še to žalostno, da večidel drevja na žganji ali na vinu skoz gerlo splava. S podučenjem ali svarjenjem po časopisih se

sednik tudi s hvaležnostjo lepiga daru, ki ga je naš tesarski mojster gosp. Juri Pajk v mnogih podobah krajnskih podstrešij risarski šoli podelil, kateri dar je očitno znamenje velike ljubezni gosp. Pajka do te rokodelske šole, ktere učenik je bil tudi on več let.

Naj bi ta rokodelcam tako koristna nedeljska šola, ktero je obertnijska družba pod krepkim varstvom svitliga nadvojvoda Janeza napravila, zmiram več udov in podpornikov v prid domovine dobivala. Njeni dobicek je gotovo velik, čeravno se le natihamo vednosti med mladimi rokodelci širijo.

Premišljevanje o porotnih sodbah.

(Dalje.)

Obravnava porót tedaj, ako so po postavi ustne in očitne, mora skozi in skozi, od konca do kraja, v tistim jeziku biti, kiga zatoženc in pa porotniki razumejo; potem bo tudi ljudstvo, ki obravnavo poslušat pride; jo razumelo, ker bo včasih v slovenskim, včasih v nemškem, morebiti včasih tudi v kakošnim drugim jeziku. Pri naših porotah se dosihmal zatoženci o tem obziru clo ni porajtal; porotnike so pa tako izberali, de so vse zavergli, ki so le slovensko razumeli. Ali je to prav? Ali po tem takim pošten mož, ki le slovensko razume, ne sme nikdar porotnik biti? Ali postava zastran volitve porotnikov v jeziku razloček dela? Nikjer se kaj taciga ne bere. In — ali niso sedeli tudi taki porotniki na porotni klopi, od kterih dobro vémo, da le kaj maliga nemško razumejo? Saj je tudi g. pisavec zapisnika v Krajoji rekel, da Mina Gantarjeva nemško razume — koliko je razumela, se je potem v Ljubljani pokazalo. Kako potrebno je, da g. državni pravdnik o tacih obravnava slovenski, zatožencu, vsim porotnikom in pričujočimu ljudstvu umevni jezik govori, da sleherni sliši, kako krepko se on, kot varh postave in postavnosti, za pravično kaznovanje kriviga zatoženca poteguje, je jasno kot beli dan.

Ravno taka je tudi s zagovornikom obdolženiga. Porotniki in ljudstvo naj slišijo in razumejo, kar on gotoviga v brambo nedolžniga, ali v zlažsanje kazni kriviga, razlaga. Ljudstvo si bo po vsem tem še le prav zapopadek porotnih sodb in pravo spoštovanje te imenitne nove naprave pridobilo.

Zakaj dosihmal niso pri nas ne državni pravdniki ne zagovorniki zatožencov tako ravnali, ne vémo. Gosp. državni pravdnik je o začetku porot pokazal, da je mojster slovenskiga očitniga govora, — in tudi vsi zagovorniki so slovenskiga rodú bili in razumejo slov. jezik. Ali so se bali, da bi ne bili mogli tako učeno pravoslavskih reči v slovenskim, kakor v nemškem jeziku govoriti? Mi prašamo: ali je v očitnih porotah pravo mesto za tako učeno pravoslavsko govorjenje? Ali se ne da brez učenosti dokazati, kaj za, kaj pa zoper zatoženca govori. Žalostna bi bila, ako bi tega tudi v damačim jeziku dopovedati ne mogli! Ali je morebiti o tacih porotah več na tem ležeče, da se govornik v krasnim govoru skazuje, kakor da resnico in pravico v prosti besedi govori. Občinska razumljivost je prva pogodba očitnih obravnav. Tudi smo enacih misel, kakoršnje smo v nekim Dunajskim listu unidan o priliki porotne sodbe na Dunaji brali, namreč: „naj dohtarji nikar toliko paragrafov ne citirajo, in le pravoznancam znanih tehniških besed ne rabijo, ker porotniki niso pravoznanci in jih tudi ljudstvo ne razume. Saj ne govoré za učene sodnike, ampak le za porotnike brez pravoznanske vednosti.“ Nadjati se je, da se bojo govorniki o porotnih sodbah te „kriticé“ seasama znebili, ki se ne prileže novi napravi.

(Dalje sledi.)

Vošilo zastran živinozdravilnikov po deželi.

Ker se „Novíce“ zavolj podučjenja živinozdravništva močno trudijo, de bi se sém ter tje po deželi zdravniki postavili, in ker tudi mi kmetje to želimo, de bi vsaka županija živinskiga zdravnika imela, vas lepo prosimo, drage Novíce! Ako vam je mogoče kaj pripomoči,*) de bi gospode župane opomnile, in jim na serce naložile, naj bi vsaka županija eniga mladenca v Ljubljano v živinozdravniško šolo poslala. — Žolostno spričo potrebe živinozdravnikov smo vidili zdej pri nas, ko je nek kmet, lepo 90 gl. vredno kravo zaklati mogel; imela je vodenico. Po zaklanji je v sebi 5 škafov vode imela, kar je več ljudi vidilo. — Če bi bil zdravnik v naši županji, de bi bil bolezin o začetku spoznal, — morebiti bi kmetič še kravo v hlevu imel!

Mi živo spoznamo veliko dobroto naprave živinozdravniške šole; zato rej prosimo Vas, Novíce! nam pomagati, kar je v Vaši moči, de bi ta naprava kmalo svoje nasledke po vsih županijah razširila, in nam umne zdravnike poslala, naši živinci v boleznih pomagati.

Tudi bi ti zdravniki pri svojih kmetijah lahko zraven živino zdravili, in tako si ložej kruh služili. Bog daj, de bi kmalo po deželi imeli več izučenih pomočnikov o sili živinskih bolezin! Nikar ne verjemite, de smo z navadnimi mažači zadovoljni — pa ker druge pomoči nimamo, kaj pa čmo?

V Šentvidu 3. sušca 1851.

Andrej Iglič
v imenu svojih sosedov.

Slovensko slovstvo.

Drobtince za léto 1851. 6. tečaj. Na svitlo dal Jožef Rozman, korar stolne Labudske cerkve, in vodja škofijnega seminišča pri sv. Andreju.

Kdor ima 5 prejšnih tečajev obče ljubijenih „Drobtinc“, bo z veseljem segel po 6., ki je zares, kakor predgovor pravi, „od glave do nog kakor sestra svoje sestre“ poprejšnim tečajem podoben. Kdor pa tudi poprejšnih tečajev nima, naj seže po 6. — najdel bo za podúk in kratki čas v njem bogat zaklad. Pod blagim krilam milostljiviga knezoškofa Lavantinskiga gg. Slo m šeka, ki blagodarijo sami v teh bukvah vsako leto svojimu slovenskimu narodu „zlate jabelka“ prave dušne in telesne omíke v njegovim jeziku, je, kakor visoko častiti g. korar Rozman sam pravi, podpisal on potni list letašnjim „Drobtincam“. Prav hvaležni smo mu za ta podpis. Druziga ni v tem tečaju nič spremenjeniga, kakor edino to, da letašnje „Drobtince“ jo „tú in tam nekoliko po novih oblikah zavijajo.“ Tudi zato smo jim hvaležni. Naj piše vsak, kakor mu je drago, da le po slovnici slovenski piše; čas je, da pisavno pričkanje veržemo v kot, in da ne mislimo, da „oblika“ stori „pisatelja“, kakor „obleka“ ne stori „možá“. Tudi med Nemci ni zato vojske več: ali piše kdo i ali y, ph ali f, a ali aa i. t. d. Čas je, da je tudi pri nas leto 1850 ta prepír pokopalo. Veliko bolj po-

*) Mi nismo nič družiga v stanu storiti, kakor modre župane prijazno povabiti, da naj se poslužijo dobrotljive naprave naše kmetijske družbe, ki je po večletnim prizadevanju in s pomočjó slav. ministerstva kmetijstva napravila v Ljubljani učilnico za kovače in živinozdravniško šolo v domačim jeziku, ktere se zamore vsak odrašeni človek, da le domači jezik brati in pisati zna, brez družih stroškov vdeležiti, samo da se za 10 mescov s živežem in stanovanjem v Ljubljani preskerbi. Ravno Vaše vošilo je sprožil lani g. Vilhar v zboru Planinske podružnice. Veči županije bi bile že v stanu to izpeljati, ker bi jim ne prizadjalo več kakor kakih 120 gold. stroškov, da bi pripravniga učenca za to v Ljubljano poslale. Majhne županice pa ne morejo nič storiti. Vred.

za drevorejo izvoliti, v njega nar bolj pripraviš drevcesca iz drevniga seminiša v dobro skopane jame vsaditi, in vsako léto naprej tako ravnati, dokler celi prvi del obsajen ne bo; potem se družiga lotiti i. t. d. Semena po Krasu na svoje prave mesto (zunej seminiša) sejati, zunej orehov in želoda ne svetujem.

Ker za pogojzdenje Krasa bo vsako léto veliko število drevesc potreba, in same soseske v stanu niso, toliko dreves v omenjenih seminiših izrediti, bi bilo prav, da bi vsak sosesčan dolžan bil, po svojim premoženju svoji srenji 10 do 20 drevesc vsako léto odrajtati in vsaditi. Vsak ženin bi jih mogel tudi toliko odrajtati, in kazni po soseskah na Krasu bi mogle le (se vé, kjer je mogoče) v odrajtovanju drevesc ali v obdelovanju tajistih obstati.

Vsaka soseska bi imela eniga v drevoreji izučniga moža si izvoliti, (se vé de, kjer župan k temu volje in vednosti nima) ki naj bi vse dela v drevoreji vodil, in kterimu bil mogel vsak pokoren biti.

Dolžnosti tega bi bile:

Skerbeti, da se v soseski pripravna soseska drevno seminiše napravi, in da si vsi sosesčani svoje seminiše lepo oskerbujejo; ako bi eden ali drugi sosesčan pripravniga prostora za-nj ne imel, bi mu ga mogla soseska na občinski gmajni izročiti; — da se domače drevno seme o pravim času nabera, — da se tajisto o pravim času v seminiša vseje, plevéla očišuje, lepo redí, in v odločeni kraj presaja.

(Konec sledí.)

Premišljevanje o porotnih sodbah.

(Dalje.)

Da se imenitni namen očitnih in ustnih porotnih sodb z oziram na zatoženca, porotnike in ljudstvo spolne, je tedaj živa potreba, da se spoje manje (reasumiranje) g. deržavniga pravdnika in g. zagovornika v vsim razumljivim jeziku govori. Nadjamo se, da vsi ti gospodje to potrebo ravno tako dobro spoznajo, kot mi, ki smo stali med ljudstvom in ga večkrat tožiti slišali, da nič ne razume, kar se gori godí, — in da se ne bojo prihodnjič tistiga majhniga truda bali, v domači besedi povedati, zakaj da zatoženca kriviga sodijo, in kaj da za njega zljajšiviga povedati imajo.

Dalje pa mora tudi porote predsednik o slovenskih obravnavah slovenski jezik popolnoma razumeti in ga gladko govoriti. To terja pravda sama po sebi, in pa očitnost. V gotov dokaz te potrebe na obé ti strani povemo iz naših poslednjih porotnih sodb dva izgleda. Gosp. predsednik je rekel zatoženi: „Pri sodni v Krajnu si pa rekla, da si mislila otroka umoriti.“ Tako je on namreč besede nemškega zapisnika prestavil, ki so se takole glasile: „Ich wollte das Kind bei Seite schaffen.“ To se pravi po naše: sim mislila otroka vkraj (vstran) spraviti — pa ne še umoriti. Kakošna velika zmota in krivica bi se znala iz taciga primeriti! To očitno kaže, da, kakor je pravično, je tudi nar bolj varno, vse v tistim jeziku govoriti, kakoršniga zatoženc govori.

Pa tudi v oziru pričujočiga ljudstva, in da se sodbam dostojno spoštovanje zavolj jezika ne krati, je treba popolnoma znanje domačiga jezika. Ljudstvu se mora smešno zdéti, ako sliši, da gospodje razločka med mèrvo, deteljo in otavo ne véjo!

Ni ravno treba učeniga jezika, ker taciga bi tudi vsi pričujoči ne razumeli, ampak gladko po domače naj se govori. Se vé da clo brez tehniških izrazov (besed) se pri tacih obravnavah izhajati ne zmore. Če tacih vse prosto slovensko ljudstvo ne razume, se mu godí le kakor nemškemu, laškemu

i. t. d. ki tudi v svojim jeziku vsih vradnih besed ne razume.

(Konec sledí.)

Národske starice.

Deveti list.

Ljubi moj Jože!

Danes Ti od nekdanih Venetov ali Vendov dalje pišem. Oni so bili silno mogočni. Če se gré od Oteče (Etsch) proti Terstu, so imeli tod 50 mest. Appian v svojim „Mithridatu“ pripoveduje, da se je Sulla z Veneti ali Venečani zato vojskoval, ker so pogosto Macedonijo napadali. Oni so bili torej Macedonski mejači. Veneti ali Vendi so bili vsi ljudstva izhodnje strani Jadranskiga morja, ali z družimi besedami reči, vsa Ilirija z mogočnimi ljudstvi. Po Herodotovi „Terpsichori“ so bili mejači s Sigynii, tode ti Sigynii niso bili Azijatski, od kterih Strabon govori. Sigynii Veneški mejači so stanovali v Evropi unkraj, to je, na levim kraji Donave, in od njih tudi Herodot to pripoveduje, kar Strabon od Azijatskih. Veneti so imeli vse dežele od Jadranskiga morja do Donave. In ravno to so tudi meje, ktere Strabon Ilirii daje; namreč od Pada do Ambračkiga nedra, ali po današnje reči, do Greški-ga, in proti severji do Donave. Appian pravi, da so bili Panoni, kteri so na današnjim Ogerskim stanovali, k Ilirii šteti. Ilirci so bili po Macedonii med Greki in Macedonci, v Epiru, kjer so domači med sabo ilirsko govorili, in kjer je bilo greško dvorni jezik, kteriga so bili Aeakidae ali Jacíci vpeljali. Še celo v Tesalii so bili Veneti ali Ilirci. Da od družih nič ne rečem, li opomnim, da Appiam Perhaebe naravnost Ilirce imenuje. Skylax dela Ilirce in Vene te mejače Keltov, in tudi reko Erydan v njih dežele stavi. Reka Erydan je bila z jantaram (Bernstein) bogata. Ptolemej pa pravi, da Venedski zaliv tú leží, kjer Rhudon, to je, Erydan teče. Iz tega se kaže, da so bili Venedi per Blatiku, od koder se je jantar po Evropi zanesel, s temi Venedi, ki so ob Jadranskim morjistanovali, en narod. Erydan ali Rhudon je bila mende Rodavna, potok, ki se per Gdanskim v Vislo steka. Ob Visli in Rodavni se je jantar najdoval. Reko Pad so zato, ko je bila blizo Venetov, tudi Erydan imenovali. Rodana (Rhone na Francoskim) je bila tudi per Vindih ali Venetih, in nje ime ravno tako na imeni Rodavna in Erydan cika; naj bo že ime Erydan od „ruda“ ali „rod“ vzeto, ali si pa v rodi z imenama Radovna in Radomlja, kakor dva krajnska potoka (od „rad“) imenujemo.

Dalje za „Slovensko Bčelo“ rečem, da so bili Anti Veneti, kteri so se bili od Jadranskiga morja dalje čez Donavo po Kimerskim polotoku, na severnim obalu Černiga morja do Tatranskih gor in do Blatika po severnej Evropi razkropili, kakor Prokop spomni rekoč: „Kar je dalje proti severji, imajo ljudstva Antov, kterih ni konca ne kraja.“ Imé Ant ni družiga kot nekoliko spremenjeno ime Enet, kakor še vedno nekteri Nemci Anten namest Ente „raco“ imenujejo. Anti so se ponemčili; Slovenci, kterim Nemci pravijo „Vendi“ ali „Windische“ smo še slovenski. Dosti izmed nas se jih je ponemčilo, nekteri so se pa potalijančili. Nemci nas po pravici od nekdaj Vinde ali Windische imenujejo. Škoda bi bilo za to ime, ko bi se zgubilo. Za danes naj bo dosti od „staric“, moram pogledati kaj kej „Novice“ pravijo. Z Bogam!

Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.

koristi so nekteri Kraški kmetovavci dovolj prepričani, hrast, več plemen, berst, ki skorej po celim Krasu rad raste, kteriga seme si kmetovavec v podobi cvetja mesca velikiga travna brez stroškov nabere, in ravno o tistem času na dobro skopano zemljo vseje, zavoljo suhobe s slamo ali kakšnimi drevnimi vejami pokrije, dokler se drevesca nekoliko prikažejo; — topola, na Krasu dobro znano drevó, ktero je zavoljo svoje hitre rase priporočila vredno; oreh, ki po pustih Kraških gmajnah, posebno pa blizo hiš rad raste, in kteri kmetam velik dobiček obeta; klen ne zraste scer na Krasu velik, pa vender bi se ga imeli bolj, kakor dosihmal, poprijeti, ker je dobra podpora tertam, posebno o sedanjih veliki potrebi derv in kolov; jesenika, ktera na Krasu raste, je velika pomoč vinorednikom; kostanj, eno scer nar boljših dreves, se zna le na nekterih krajih Krasa s pridam sejati; ako mu zemlja ne služi, bo slabo rasel in malo dobička donesl; hruške in jable lane bi imeli Krasa prebivavci saj zavoljo bližnjiga Tersta bolj kakor do zdaj saditi; češnjaja, na nekaterih krajih Krasa dobro znano drevó, rada raste in dobiček obeta; murva, raste na Krasu rada in svilorednikom velik dobiček obeta; češplje, o poprejšnjih časih na Krasu močno obrajtano drevó, je dan današnji skorej opušeno.

Poskusite dragi domorodci Krasa, leté in druge vam v Novicah nasvetovane drevesa; in kar bo nar boljšiga, obderžite.

Ker se na Krasu veliko protivnikov drevjoreje najde, kteri na kupe izgovorov najdejo, in kteri se ne eniga drevesa vsaditi ne postopijo z izgovorom, da na Krasu ni svet za drevjorejo, tiste opomnimo, naj v stare čase in okoli sebe pogledajo; bodo vidili de o kratkim času na straneh cest in drugod veliko vsajenih drevés lepo in čversto raste.

Drevjoredniki na Krasu pa morajo o začetku, dokler drevesa koreninic ne razširijo, enmalo potepeti, in ne berž obupati, ako jim po suši kakšno drevó pod zlogré. Več ko bo na Krasu dreves stalo, bolj bo suše moč jenjévala, zemlja bo dalje časa vlažnost ohranila in kmalo se ne bo toliko dreves posušilo!

Komen na Krasu 4. Sušca 1851.

A. B.

Premišljevanje o porotnih sodbah.

(Konec.)

Poslednjič se more terjati, da vsi g. sodniki o sodbah jezik zatoženca umejo — in zares ne moremo začudenja zatreti, kako se je pri naših Ljubljanskih porotah móglo zgoditi, da je en gospod, ki slovenskiga jezika ne umé, bodi si za dopolnivniga ali zaresniga sodnika, pri zeleni mlzi sedel, ko so zatoženci pred sodbo stali, ki so le slovensko govorili in tudi vse priče le v slovenskim jeziku spričevale! Ali bi ne bilo mogoče, da bi bila sodba, sklenjena po sodnikih, če med njimi le eden zatoženca in prič ne ume, po postavi neveljavna? Ali je prav, zatožencu po takim ravnanju priložnost dati, se zavolj neveljavnosti rabsodbe pritožiti, in tako deržavi nepotrebnih stroškov prizadati? Kaj bi rékli Nemci, kaj Lah, ko bi se o njih sodbah kaj taciga zgodilo? Tudi mi, ki imamo zdaj z drugimi narodi našiga cesarstva enake pravice, imamo pravico to terjati in se pritožiti, ako se to ne zgodi.

Slavna gospoda Ulepič in Buffa, ki sta spoznala, da z nemškimi zapisniki ne gré pri slovenskih zatožencih, in da je o tacih zadevah pravica v nevarnosti, ako se ne pišejo lastne besede zaslišanih v zapisnik, bota na ti podlagi gotovo tudi spoznala živo potrebo, da vsak sodniški vradnik, ki ima s slovenskim ljudstvom opraviti, slovenski jezik govoriti in pi-

sati zna, da tedaj to terjanje, ni prazna domišljíva prenapetih jezikarjev, ampak neločljíva pogoda vstavniga vradniga opravilstva.

Nevarno je tudi o tako važnih zadevah, o kterih človeku, kakor pravijo, za glavo gré, se tolmačev posluževati. Kako lahko se tukaj — brez misli in volje tolmače — kakošna važna beseda krivo razloží! Enimu človeku vse to v roke dati, je nevarno. In čemu? zato — ker nekteri vradniki jezika ne razumejo, kteriga bi po postavi vunder razumeti mógli! Tri leta že čakamo, da se bojo g. uradiki na Slovenskim slovenskiga jezika popolnoma naučili — zdaj bi to že vunder prav lahko mogoče bilo; kar se tudi iz tega očitno kaže, da je med njimi dosti tacih hvalevrednih mož, ki slovensko gladko govoré in ročno pišejo, in ki bi se ga radi v vsim poprijeli, ako bi se jim le naukaz dal, in bi se ne smeli bati, zavolj tega panslavisti grajani biti. Naj bi slav. ministerstvo pravice, ki tudi naše „Novice“ prejema, iz vsiga tega odkritoserčniga „premišljevanja“ potrebo slovenskiga jezika o imenovanih zadevah spoznati in pravične vošila vslišati blagovolilo, ki se posebnó v treh rečéh stikajo: 1) da naj bi se gotova dôba odločila, do ktere naj se imajo g. sodniški vradniki, ki imajo s slovenskim ljudstvom opraviti, popolnoma znanost slov. jezika (govorjenja in pisanja) prilastiti, 2) da naj bojo porotne obravnave s zatoženci, ki edini slovenski jezik razumejo, v vsim slovenske, 3) da naj sene pripusté tolmači. Vzroke, ki podpirajo te pravične terjatve, smo, kakor mislimo, do maliga razložili.

Poslednič moramo, kar smo bili od več strani razodeti naprošeni, še eno vošilo porotnikov odkriti, ki iz daljnih krajev v mestu v porote pridejo in so dostikrat nepremožni — namreč, da bi se jim prihodnjič primerna dnína odločila dokler so v svojim opravilstvu.

Poklic porotnika je scer imeniten in častitljiv, in gotovo se bo vsak premožen mož temu častnemu poklicu brez vsiga povračila podvergel. Tudi sedaj postava nobene dníne ne odloči, in, kar postava zapové, se mora spoštovati in po nji ravnati, dokler nova postava ne pride, — ali v prihodnje bi bilo zastran manj premožnih porotnikov želeti, da bi nova postava primerno dníno odločila, ktera, ker deželno zadevo dotika, bi se iz deželniga denarja določiti dala. V porotnikih je občinstvo dežele nadomestovano, ne pa posamesne osebe, toraj se je nadjati, da bo deželni zbor določitev primerne dníne poterdil.

Kako bi se mi Slovenci v književnim jeziku zjediniili?

(Dalje.)

3. Nekaj posebniga v slovenskim jeziku je, da rečni spól u višebroju brez uzroka postane ženski, in ženske priloge dobiva. V neki častiti knjigi smo clo brali: „dragi deca“ rečni spol z moškem prilogom! Pri družih Slavjanah je to vse drugači; rečni spól, kar se že samo po sebi razume, povsod rečne priloge dobiva, pri Slovencih pa se je to zgubilo. Pa — ni rés — ni se zgubilo; še je pri Kupi sploh v navadi, in nobeno dete ne bo zoper to grešilo. Mi smo večkrat nalaš take oblike v molitnih knjigah poiskali, in brati ukazali. Tako, postavim, „hudobnim bodo zaperte vrata nebeške“ so nam naši beli Krajnci, ki so vender še Slovenci, tako brali: „bodo zaperte vrata nebeške;“ mahom pa vsak še enkrat besede ponóví tako: „bodo zaperta vrata nebeške.“ Na prašanje, zakaj tako? smo vselej dobili odgovor, da mora to tiskarna zmota biti. Ko smo pa zaterdili, da v resnici na Krajnskem tako govoré, nam je bilo odgovorjeno, da je to grozno ger-